

Kakšno je stanje v slovenskem visokogorju?

Način ravnanja z energijo in odpadki v nekaterih kočah

✍ Mateja Komac, Tina Leskošek

Sončne celice so postale nepogrešljiv vir energije v visokogorskih kočah; Koča pri Triglavskih jezerih. FOTO: JURE SENEGAČNIK

V gorskem okolju se vsak vir onesnaženja in dodaten vnos hranil (fekalije, odpadna voda iz kuhinje, pomije) takoj poznata, še posebej, če je v bližini vodno telo. Večina koč nima zadovoljive rešitve za odpadne vode iz kuhinje in fekalije iz stranišč. Večinoma imajo zgrajene greznice, ki pa skozi sezono napolnijo. Ob koncu poletja jih osebe izprazni v bližnjo okolico – v kakšno jamo ali gosto grmičevje. Ta proces je očem planincev prihranjen, pot ponikanja sezonske "greznice" skozi gorski kraški svet pa je v večini primerov neznana. Odpadna voda iz kuhinje (problematici so predvsem detergenti in praški) in odlaganje pomij v sredogorskem gozdnatem svetu ne predstavljata tolikšnega problema kakor v skalnatem visokogorju. Dokler je podnebje dokaj milo, se na teh predelih razrastejo koprive in ostale rastline, ki porabijo presežek hranil. Če pa je svet skalnat, voda pronica v špranje in lahko doseže vodotoke ali visokogorska jezera.

Da bi spoznali načine reševanja vsakodnevnih zagat z energijo in odpadki, sva nekatera planinska društva, ki upravljajo slovenske visokogorske kočice, povprašali o viru energije, ki ga uporabljajo v koči, načinu njenega oskrbovanja, viru in načinu porabe vode, ureditvi ravnanja s fekalijami in odpadki, vrsti čistilnih sredstev, ki jih uporabljajo, ter morebitni problematiki, s katero se sooča posamezna koča. ◉

	Zasavska koča na Prehodavcih	Dom Planika pod Triglavom	Koča na Doliču	Vodnikov dom na Velem polju
Planinsko društvo	PD Radeče	PD Gorje		PD Srednja vas
Informator	Benjamin Kampuš, gospodar	Marica Okršlar, vodja gospodarskega odbora		Janez Korošec, predsednik društva (zanj Ajda Korošec)
Vir električne energije	Sončne celice, za rezervo agregat (v uporabi samo pri izvedbi večjih del).	Sončne celice, agregat vključijo pri večjih delih na koči.	Sončne celice in dve vetrnici, agregat vključijo le pri večjih delih na koči.	32 sončnih kolektorjev in agregat, kadar sonca ni dovolj. Na sezono porabijo približno 200–300 litrov nafte za delovanje agregata.
Način ogrevanja	Ni ogrevanja koč, v izjemnih primerih uporabijo peč na plin.	Drva in plin za kuhanje, sicer pa sončne celice, ki grejejo vodo v radiatorjih.	Drva za kuhanje in sončne celice ter kurilno olje za ogrevanje vode.	Drva
Način oskrbovanja koč	Helikopter	Helikopter		Helikopter
Ravnanje z odpadki	Helikopter odpelje odpadke v dolino.	Smeti ločujejo (steklo, plastika, pločevina ...). S helikopterjem jih odpeljejo na Rudno polje, nato jih porazdelijo po posameznih odpadkih.		Smeti sproti odvažajo v dolino. Večinoma se dogovorijo z drugimi kočami, da jih naenkrat pošljejo na Pokljuko, potem pa tja naročijo kontejner.
Način pranja perila	Posteljnino, perilo in krpe po potrebi odpeljejo na pranje v dolino.	V dolino odvažajo umazano posteljnino in odeje. V kočah občasno operejo le kuhinjske krpe.		Rjuhe imajo za enkratno uporabo, le osebje ima svoje. Na koči občasno operejo kuhinjske krpe, sicer pa jih na koncu sezone odpeljejo v pranje v dolino.
Vodni vir	Pretežno kapnica, delno pa iz izvira pod Vršacem.	Kapnica		Bližnji izvir
Uporabljena čistila	Vsa čistila niso v eko izvedbi, večina pa.	Samo biološko razgradljiva čistila. ¹		Že nekaj let uporabljajo ekološka čistila, ki so jim bila priporočena ob uvajanju sistema HCCP. ²
Način ravnanja s fekalijami	Del fekalij gre v greznico, del pa v suho stranišče. Trenutno vse fekalije ostanejo na gori.	Fekalije se konec sezone odloži v naravo, prekrije se jih z juto ali slamo, da jih krokarji ne raznesejo. Prerasejo jih rastline.	Fekalije se konec sezone odloži v naravo, prekrije se jih z juto ali slamo, da jih krokarji ne raznesejo. Prerasejo jih rastline. Eno stranišče je tudi na kaseto, ki jo helikopter po potrebi odpelje v dolino. Več takih stranišč na Doliču ne planirajo, saj čakajo na dovoljenja za postavitev nove koč.	Fekalije gredo v triprekatno greznico, "goščo" pa ob koncu sezone odpeljejo v dolino.
Čistilna naprava	Je ni, imajo jo v načrtu.	Čistilne naprave ni, vendar se v društvu zavedajo, da bo v prihodnosti morala biti. Ker je društvo trenutno vsa sredstva vložilo v zasilno obnovo Doliča, čistilne naprave na Planiki zaenkrat nimajo v načrtu.	Čistilne naprave ni, vendar se v društvu zavedajo, da bo v prihodnosti morala biti. Za Dolič je zaenkrat ne planirajo, saj naj bi se koč zgradila na drugem mestu.	Čistilne naprave nimajo, a je v načrtu za prihodnja leta.
Problemi in načrti	V zadnjem obdobju so se pristojni udeležili več predavanj na temo problema fekalij in iščejo najboljšo in najprimernejšo rešitev za koč. Spremembe v prihodnosti so predvidene s prestavitvijo in obnovo solarnega sistema in akumulatorjev, načrtujejo še dodatno zmanjšanje obratovanja agregata in postavitev čistilne naprave.			

¹ Čistila, katerih sestavine se razgradijo in torej ne zastrupljajo okolja. Problem razgradnih produktov (nitrati, fosfati) so lahko problematični tudi pri "bioloških čistilih".

² Hazard Analysis Critical Control Point je mednarodna metoda zagotavljanja varne prehrane in pomeni analizo tveganja in ugotavljanja kritičnih kontrolnih točk.

Dom Valentina Staniča	Triglavski dom na Kredarici	Koča pri Triglavskih jezerih	Pogačnikov dom na Kriških podih
PD Javornik-Koroška Bela	PD Ljubljana Matica	PD Ljubljana Matica	PD Radovljica
Vinko Alič, predsednik društva	Janko Rekar, meteorolog in nekdanji gospodar ter oskrbnik	Herman Uranič, oskrbnik	Polona Valič, oskrbnica
Sončne celice in dve vetrnici. Agregat zaženejo le, če opravljajo večja dela.	Elektriko deloma zagotavljajo vetrnica in sončne celice, če pa je koča polna, mora delovati tudi agregat. Potreba po energiji je vsako leto večja, zavest obiskovalcev o varčevanju z energijo pa vsako leto manjša.	Sončne celice in agregat (pri večjih delih ali večdnevni obdobjih brez sonca).	Sončne celice, ki načeloma zadostujejo. Agregat na sezono uporabijo le redko.
Drva in sončne celice za ogrevanje vode.	Za kuhanje večinoma uporabljajo plin, v manjši meri pa drva in premog. Za ogrevanje uporabljajo kurilno olje in kolektorje za sanitarno toplo vodo.	Drva	Drva
Helikopter	Helikopter, ki letno pripelje približno 35 ton zaloga za gostinstvo.	Helikopter in konji iz smeri Komne	Žičnica iz doline Zadnjica
Vse smeti odpeljejo v dolino.	Smeti odpeljejo v dolino. V koči imajo tudi hidravlično stiskalnico, da čim bolj zmanjšajo volumen odpadkov.	Smeti ločujejo, s stiskalnico stisnejo na manjši volumen in odpeljejo v dolino.	Vse smeti odpeljejo v dolino.
Vso posteljnino perejo v dolini.	Na ležiščih uporabljajo rjuhe za enkratno uporabo, tako da v koči ne perejo ničesar.	Do sedaj so posteljnino prali v koči, zdaj jo imajo za enkratno uporabo. Prali bodo le še jogi rjuhe, vendar brez praškov, le s pralnimi krogli.	V koči ne perejo nobenega perila, vso umazano posteljnino odpeljejo v dolino.
Kapnica	Triglavski ledenik	Izvir Močivec za kočo	Zgornje Kriško jezero
Čistila brez vsebnosti fosfatov	Ekoloških čistil ne uporabljajo, se pa izogibajo pretirani uporabi čistil.	Biološko razgradljiva čistila	Vsa čistila so biološko razgradljiva in brez vsebnosti fosfatov.
Triprekatna greznica in lovilec maščob. Stranišča so suha s prezračevalno jamo, za osebje in nočni čas so na voljo na splakovanje. Če bi se nabralo veliko suhega ostanka, bi ga odpeljali v dolino, vendar se večinoma vse razgradi.	Stranišča so na Kredarici nekoliko unikatna – pod školjkami je tekoči trak, ki ga poganja tipalo, nameščeno nad vrati kabine. Po odhodu iz stranišča trak odnese iztrebke v neke vrste greznico, kjer se nekoliko tudi posušijo. Vsebinsko greznice na koncu sezone izpraznijo, osebje pa se zaveda, da bo na tem področju potrebno nekaj ukreniti.	Koča ima obnovljena stranišča. Fekalije iz notranjih stranišč se stekajo v že obstoječo greznico, za zunanja so zgradili novo. Iz obeh greznic se fekalije stekajo v biološko čistilno napravo, ki bo prvič delovala letošnjo sezono. Po izračunih naj bi vsebinsko čistilne naprave morali prazniti na dve leti.	Fekalije se stekajo v greznico, ki jo na koncu sezone, oziroma ko se napolni, izpraznijo v bližnjo kotanjo.
Čistilne naprave nimajo in je zaenkrat tudi ne planirajo. Na posvetu so društvu povedali, da imajo stvari urejene in da bi čistilna naprava trenutno naredila več škode kot koristi.	Čistilne naprave nimajo, razmišljajo pa o njeni postavitvi.		Načrti za čistilno napravo so že v teku.
	Želijo si povečati delež virov obnovljive energije, in sicer z dodatnimi vetrnicami in sončnimi paneli, vendar se soočajo s finančnimi ovirami. Država sončnih kolektorjev ne sofinancira (kot je praksa v dolini). Janko je sicer mnenja, da bi lahko z manjšimi stroški, kot je investicija v čistilno napravo, vse fekalije odpeljali v dolino in na kakšno čistilno napravo v dolini.	Zavedajo se, da je iztok iz čistilne naprave še vedno problematičen, še posebej zaradi neposredne bližine Dvojnega jezera. V preteklih letih so imeli zelo slabe izkušnje z novinarji, ki so stanje na Dvojnem jezeru prikazovali malone na način, da se greznica iz koče izteka direktno v jezero. Menijo, da so za slabo stanje Dvojnega jezera krive tudi naseljene ribe. Društvo želi s posodobitvijo infrastrukture manj obremenjevati okolje.	Osebje se zaveda, da sta pot fekalij in iztok odpadne vode iz kuhinje lahko problematična zaradi bližine Srednjega Kriškega jezera.